

SCHACKETS GULDÅLDER PÅ ÅLAND

Mårten Sundberg

Bo + Bo gav schacket på Åland en boost. Det handlar om Bo Boström, finländsk juniormästare 1967 som flyttat till Åland från Helsingfors för arbetets skull hösten 1976, och Bo Damén som var Mariehamns Schackklubbs (MSK) driftige ordförande på den tiden.

Kort sagt vann Boström alla tävlingar på Åland som han deltog i under många år, och den nye toppspelaren blev en drivkraft för Damén, som också var en duktig spelare och blev åländsk mästare två gånger, att ytterligare förstärka klubben.

1980 Bo Damén

Med Bo Damén som ordförande hade Mariehamns schackklubb en storhetstid.

1980-talet såg också de starkaste juniorgenerationerna någonsin i landskapet, med till exempel två lagsegrar i finländska skolmästerskapen och aldrig förr eller senare har så många stormästare tävlat på Åland som under guldåren på 1980- och 90-talen. Till och med dåvarande VM-kandidaten Robert Hübner var på besök.

Betydelsefullt var också att flitige schackskribenten Jostein Westberg vistades mycket på Åland 1977–1981 och hade schackspalt först i tidningen Åland och sedan i Nya Åland till 1986. Detta berättades om i nummer 65 av Schackkultur.

Mariehamns Schackklubb grundades 1953 och 1962 inleddes en mångårig tradition: klubbkamp med 10-mannalag mot SS Gambit från Norrtälje, en tradition som levde fram till 1992. Landsbygden fick sin egen klubb 1970 när Schackrutan (ScR) grundades, på 80-talet hade klubben verksamhet i flera landsortskommuner. Redan året efter arrangerade den nya klubben sin första Vårturnering i snabbschack, en tävling som fantastiskt nog fortfarande lever. Nu arrangeras den av Ålands Schackklubb, de båda klubbarna gick samman den 1 januari 2003.

Vårturneringen har lockat imponerande starka spelare från Sverige och Finland genom åren, i stort sett hela eliten – utom Ulf Andersson – främst på 1980 och 90-talen. Att många klubbar tar tvådagarsstävlingen som en fin säsongsavslutning i en trevlig miljö på ett pensionat utanför centrala Mariehamn är en förklaring.

Åland ansökte 1979 hos FIDE om att bli ett eget schackland och kunna delta i OS, men fick nej. Bo Daméns reaktion på detta var inte att ge upp, utan tvärtom att utöka aktiviteterna för att förbättra chanserna vid en förnyad ansökan. Bland planerna fanns att bjuda FIDE-presidenten Fridrik Olafsson till öriket.

–Åland skulle ingalunda bli sist i schack-OS, bedömde Jostein Westberg.

Detta blev aldrig verklighet, men 1986 var det nära att man skulle komma en bit på vägen. Då hade Ålands Schackförbund bildats, efter ett krav från landskapsmyndigheterna om att det måste finnas en takorganisation som kunde motta och fördela bidragspengar. Schackrutan fick en större del av kakan eftersom klubben hade mer juniorverksamhet.

Aktuellt för Åland 1986 var deltagande med ett eget 15-mannalag i Östersjömästerskapen i korrespondenschack med 15 länder. Förslaget hade kommit från Estland och Litauen och framförts i ett brev till Finlands Korrschackförbund.

–Ett åländskt deltagande kunde bli mycket intressant, tyckte schackspelarna österut.

Från det finländska förbundet fick ålänningarna veta att 1986 skulle det inte gå, möjligen 1990. Men arrangerande Sovjets Vladimir Zagorovski, då vicepresident i det internationella förbundet ICCF, hade i ett brev till Ålands Schackförbund meddelat att åländskt deltagande ”är mycket bra”. Litauens Robertus Sutkus, som hade en arrangörsroll, skickade en officiell inbjudan och sade i ett anslutande brev att han var mycket glad över att Åland skulle delta. Då kom ett bestämt nej från det finländska förbundet med en krystad förklaring om att det kunde uppfattas som att man ”försöker gå bakom ryggen på ICCF” med två lag från samma nation och att det kunde äventyra turneringens titelkvalificerande status.

1980 var ett händelserikt år. MSK värvade mästartklassspelaren Thomas Ristoja, som snart blev FIDE-mästare, från storklubben SK Gambiten i Helsingfors. Thomas var barndomskamrat med Boström och hade vunnit junior-FM 1969, två år efter sin

kompis. Det där med att värva spelare var nog ett tämligen okänt fenomen på den tiden och väckte reaktioner i Helsingfors.

Thomas blev Helsingforsmästare 1980 och kvalificerade sig till spel i Finländska mästerskapen. Efter ett par återbud fick han även plats i det finländska laget i OS på Malta på senhösten samma år. Laget kom på 20:e plats, Thomas tog 4 poäng av 9 på fjärde bordet.

Några dagar innan Ristoja officiellt blev MSK-spelare var han med när klubben ordnade en gruppresa till Lag-EM i Skara. Ni som var där minns att EM spelades i en idrottshall med podium för spelarna uppbyggda på tävlingsplanen och en relaxavdelning i mitten. Innanför ingången till planen stod bord där spelarna stannade till och analyserade avslutade partier. Vi MSK-are som sitter på läktaren får plötsligt se Thomas vid ett av analysborden. Som jag minns det höll han sig i alla fall till att bara titta på och undvek att komma med dragförslag.

1980 Skara

Avstamp för det gyllene året 1980 var gruppresan i EM i Skara. I bildens nedre vänstra hörn skimtar en stående person. Det var där det stod analysbord och där vi plötsligt får se Tomas Ristoja sitta och intensivt betrakta händelserna.

Sveriges förstabordsspelare Ulf Anderssons och Bo Boströms vägar hade korsats några gånger under junioråren på 60-talet. Det kom Uffe ihåg ännu 1982, när de båda

stötta på varandra på hotell Metropol i Moskva, där Bo Boström var på arbetets vägnar. "Tjenare Bosse" hör mariehamnaren någon säga och det är Ulf Andersson som är i Sovjet för Interzontturneringen.

Det gyllene året 1980 gästades Vårturneringen av Robert Hübner, som då var inne i VM-kandidatcykeln. Han hade besekrat András Adorján i kvartsfinalen och skulle efter Ålandsbesöket möta Lajos Portisch i semifinalen. Det blev seger där också och i kandidatfinalen mot Viktor Kortnoj ledde tysken med 3,5–2,5 när han satte bort ett torn, förlorade även nästa parti och sedan gav upp matchen med två partier kvar att spela.

Han kom till Åland som följeslagare till gode vännen Heikki Westerinen, finländsk stormästare och ligaspelare för Solingen, som deltog i Vårturneringen. Det gjorde inte Hübner, men ställde upp i en simultan där han och Westerinen gjorde vartannat drag mot 17 åländska spelare. Varje gång det var Westerinens tur att göra sin draggrunda mellan borden stod Hübner och läste i schacktidskrifter han hittat i lokalen.

Jag minns mitt eget parti där vi följde teorin i 14–15 drag i Aljechins försvar, den enda öppning som jag pluggat ordentligt och alltid använde mot e4. Westerinen avvek från teorin och drog Dd1-a4. När Hübner kom till brädet spelade han Da4-d1!

1980 Robert Hübner ger simultan – här mot artikelförfattaren Mellan kandidatmatcherna 1980 hann Hübner ge simultan på Åland.

Efter simultanföreställningen var vi några stycken som gick till en bar, och stormästarna kom med. Hübner rörde inga starka drycker, enligt egen utsago för att han var förkyld. Medan stämningen steg bland oss övriga satt tysken och läste ett Asterix seriealbum – på finska. – Ett bra sätt att lära sig språket, förklarade egyptologen. Det blev också att plocka fram fickschacket för efteranalys och det visade sig att VM-kandidaten hade alla 17 partier i huvudet,

Samma år såg också födelsen av MSK:s klubbtidsskrift Ö-Schack, med maskinskrivna tryckoriginal, gnuggbokstäver för rubrikerna, och engångsdiagram med självhäftande pjässymboler. Undertecknad studerade då vid Journalisthögskolan i Stockholm och utsågs till redaktör.

Ö-Schack utkom med två nummer åren 1980 och -81 samt ett nummer vardera 1982 och 1983. Varför den sedan lades ner minns jag faktiskt inte, förmodligen var det för att mitt eget schackintresse falnade under ett antal år.

Första numret bjöd på, förutom klubbnyheter, en kavalkad om världsmästerskapets historia av Jostein Westberg och ett antal Ristoja-partier med hans egna kommentarer.

I nummer 2 kunde vi stolt presentera en artikel av Eero E. Böök, Finlands främste spelare och schackskribent genom tiderna. Som ung schackbokssamlare hade jag skrivit till honom 1978 och ställt några frågor om hans författarskap och fått ett vänligt svar.

Böök blev internationell mästare 1950 och utsågs 1980 av FIDE till "Honorary Grandmaster". Hans största turneringstriumf var segern i Nordiska mästerskapen 1947. Han och Gösta Stoltz stannade båda på nio poäng och skulle göra upp om mästerskapet i en match. Den slutade 4–4 och Böök fick titeln tack vare bättre särskiljningspoäng i huvudturneringen.

1980 Omslaget till klubbtidsskriften Ö-Schack

Därmed var han kvalificerad till Interzontturneringen i Saltsjöbaden 1948. Elfte plats bland 20 deltagare låter kanske inte så märkvärdigt, men listan på spelare som hamnade bakom honom vittnar om finländarens spelstyrka: Gligoric, Pirc, Ragozin, Yanofsky, Tartakower, Pachman, Stoltz, Steiner, Lundin. Som 81-årig levande legend deltog för övrigt Erik Lundin i Vårturneringen 1985, där han kom fyra före spelare som dåvarande Finlandsettan IM Jouni Yrjölä och Sveriges IM Ralf Åkesson. Västeråsaren Anders Eriksson vann.

1985 Vårturneringen: Bo Damén, Erik Lundin

– Spelplatsen, pensionat Solhem, var en angenäm bekantskap för dem som liksom undertecknad ”debuterade”, skrev Lundin i sitt lilla referat i Tidskrift för Schack.

”Idel kända namn!” konstaterade han om listan över turneringens segrare 1972–1983. Bland Bööks skalper i andra turneringar kan nämnas Euwe, Keres och Najdorf. Den sistnämnda mötte han tre gånger med facit $+1 -0 =2$. Remin mot Aljechin i den klassiska turneringen i Kemeru 1937 förtjänar också att nämnas.

Att ha ett sådant namn som medarbetare i den blygsamma klubbtidningen var stort. Bööks första bidrag var en tidigare opublicerad artikel om Finlands förste schackmästare Anatol Tschepurnoff. Den var ursprungligen avsedd för en svensk, icke namngiven, tidskrift, men publicerades aldrig.

– Jag fick inte tillbaka originalmanuskriptet, men jag råkade dock ha korrekturblad, skrev Böök i ett brev.

Böök beklagade sig också över att schackboks författandet i Finland var ett otacksamt kall.

– Folk spelar endera blyxt och behöver ingen schackläsning eller de spelar korrespondens och köper spelöppningskartotek.

I samma nummer av Ö-Schack presenterades deltagarna i 6-mästarturneringen som MSK arrangerade sommaren 1980. Klubbens egna Boström och Ristoja ställdes mot IM Yrjö Rantanen och GM Heikki Westerinen från Finland samt IM Axel Ornstein och IM Lars Karlsson från Sverige. Karlsson hade i maj vunnit Schackrutans

Vårturnering före Westerinen och Rantanen, i mästarturneringen segrade Ornstein före den finländska duon.

Ö-Schack 1/1981 dominerades av Ristojas personliga och mycket läsvärda rapport från OS på Malta. Ett citat: "Ibland kunde man vakna upp på natten klockan 5 av ett knastrande som närmast står att likna vid det ljud som uppstår då man vrider om en gammal läderrock". Det handlar om Rubiks kub, "en ny grej som likt en löpeld erövrat världen". Tomas kunde berätta att engelsmännen excellerade i detta vridande: "John Nunn klarade problemet på 2 min. och 10 sek. Vi tog själva tid." Jonathan Speelman behövde 2.40, ungerske Josef Pinter 3.45, finländarna lämnade Malta utan att ha klarat kubens.

Just för Ristoja började olympiaden på bästa sätt: 1-0 efter 11 drag mot Georges från Brittiska Jungfruöarna, tävlingens kortaste vinstparti. Westerinen förlorar på förstabordet mot kände profilen William "Bill" Hook, som faktiskt har finska rötter, medan Rantanen är spelledig och blir rånad när han är ute och går på stan.

Inför sista rondan får Thomas praktisk erfarenhet av blivande FIDE-presidenten Florencio Campomanes moral. Filippinaren kommer till finländarnas inkvartering och vill att partiet som Ristoja ska spela ska börja redan klockan 8 nästa morgon. Förklaringen, enligt Campomanes, är att motståndaren Mascarinas har bråttom i väg till en turnering, och inte kan ersättas av en reserv, eftersom han i händelse av vinst får en stormästarinteckning. Det erbjuds inget motprestation från Filippinernas sida och förslaget ratas.

När partiet sedan spelats och slutat remi får Thomas veta att det inte alls stått en stormästarinteckning på spel. Det gjorde det däremot på förstabordet där Rantanen får en sådan tack vare remi mot Eugenio Torre. Torre slog senare Westerinens rekord med deltagande i 19 OS i följd mot Heikkis 18.

I 1981 års andra nummer bidrar Böök med första delen av tre i serien "Kring de Legals kombination", som tidigare hade gått i Tidskrift för Schack 1964. Stampartiet hade spelats någon gång i mitten av 1700-talet med Philidors läromästare Kermuy Sir de Legal vid de vita pjäserna, med tornförgåva, mot Chevalier Saint Brie: 1.e4 e5, 2. Lc4 d6, 3. Sf3 Sc6, 4. Sc3 Lg4, 5. Sxe5 Lxd1, 6. Lxf7+ Ke7, 7. Sd5++.

– Man har svårt att begripa att svart inte såg vederläggningen 5. – Sxe5, men i ett förgåveparti kan man vänta sig vad som helst, skrev Böök.

Blixtschack, som Böök nämnde, är, eller var åtminstone den här tiden, mycket populärt i Finland. Höstsäsongen inleddes traditionsenligt med FM för fyrmannalag, med upp till 150 deltagande lag. Storklubbarna kunde ställa upp med 7, 8, 9 lag.

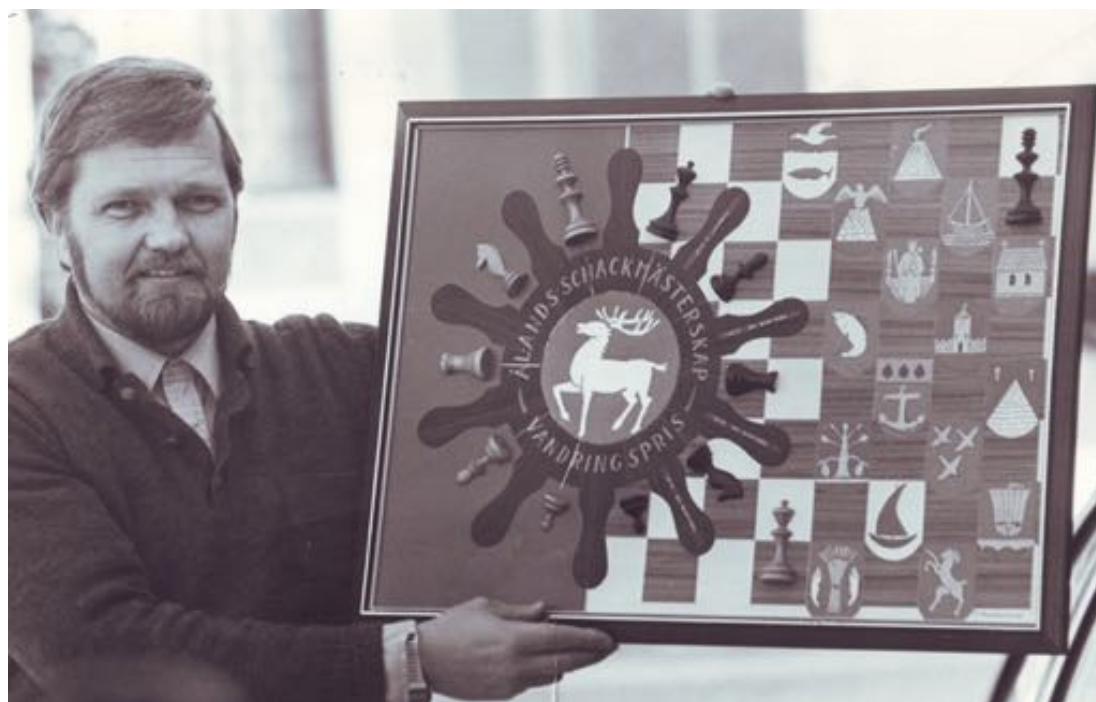
För de åländska klubbarna var målsättningen de första åren efter debuten 1972 att komma bland de 100 bästa. Med Boström, Ristoja och sedan ett andra nyförvärv,

mästarklassspelaren Stig Miettinen från Ekenäs, i laget kunde MSK höja ribban betydligt.

Första dagen delades lagen in i 7–8 grupper som skulle vara ungefär jämnstarka. De två första gick till A-final andra dagen, de två följande till B-final och så vidare. Laget, med de tre nämnda samt undertecknad på fjärde bordet, gick som tåget första dagen i tävlingen 1980, men nybildade elitklubben SK Fischer från Helsingfors ångade på ännu bättre med 18 raka vinster med 4–0 innan sista matchen – mot MSK. Jag minns att vi efter rondpausen måste tränga oss fram till borden, för det hade samlats så många åskådare som ville bevittna den historiska bedriften när ett lag vinner alla matcher med 4–0. Det blev 2–2. Ristoja besegrade IM Eero Raaste på förstabordet, och Miettinen tog den andra vinsten.

– Jag vinner alltid mot Raaste i franskt, sa Thomas, men jag minns inte vilken färg han hade.

I A-finalen, där laget slutade 15 av 24, delade Ristoja tredjeplatsen på förstabordet med 17 poäng av 23 möjliga.

1982 Stig Miettinen

Mästarklassspelaren Stig Miettinen deltog i och vann Åländska mästerskapen 1982 trots att han bodde på finska fastlandet. Konstnären och schackspelaren Tor Andersson hade tillverkat vandringspriset.

Om detta berättades i Ö-Schack 1/1982 där läsarna också kunde ta del av en schackbetonad originalnovell med originalteckningar av Anders Mathlein, en studie-

kamrat till mig på Journalisthögskolan i Stockholm. Sedermera författare till flera böcker, skribent i Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och tidningen Res, med mera.

Ö-Schack 1/1983 blev alltså tidskriftens sista nummer och det blev aldrig aktuellt att använda den fortsättning på de Legal-serien, som Böök hade erbjudit sig att översätta från finska. Däremot fick vi träffa honom på plats i Mariehamn samma år då han besökte Åland för att studera gamla kyrkor. Han gjorde en avstickare till klubblokalen för en pratstund om schack – och en chans att få alla hans böcker signerade.

Det sista brevet från Böök, som gick bort 1990, som jag fick, eller i alla fall har sparat, är daterat i augusti 1983. Då hade han bland annat synpunkter på gemensamma bekantas något oregelbundna leverne.

1983 Eero Böök hos MSK

När Eero Böök besökte Mariehamn passade denna skribent förstås på att få legendarens böcker signerade. Han är bl.a. känd för en bok om Gösta Stoltz, publicerad i två upplagor.

”Du borde läsa Botvinniks ”Erinnerungen”. Det var hans arbetsförmåga och självdisciplin, vilka förde honom till världsmästerskapet. [X] är väl inte tillräckligt äregirig för att leva på samma sätt. Några få liksom t.ex. Aljechin har en jättefysik och rätt så länge trodde väl svenskarna att en schackmästare skall leva på samma sätt

som Ståhlberg, Stoltz och Danielsson. Alla tre slutade sin jordiska vandring före 60-årsdagen.” Inte riktigt rätt om Gösta Danielsson dock: han levde 1912–1978.

I detta nummer måste vi också berätta att Ristoja lämnat klubben för att ansluta till SK Fischer. Som MSK-are fick han, som ju bodde i huvudstaden, inte delta i viktiga tävlingar arrangerade av Helsingfors schackförbund.

Som avsked kunde Ö-schack visa Thomas två remipartier mot Ljubomir Ljubojevic i juniorturneringen i Groningen 1969.

Som nämnts hade Schackrutan stor juniorverksamhet och aktiverade barn i flera landsbygdskommuner. I finländska skolmästerskap fick de pröva spelstyrkan utanför Åland. Klubbens Camilla Packalén blev finländsk mästare för lågstadies flickor 1982, det första FM-guldet som vunnits av en infödd ålänning.

1984 Camilla Packalén, Pia Cramling

Lovande Camilla Packalén fick 1984 chans att träffa en förebild när IM, WGM Pia Cramling deltog i Schackrutans Vårturnering, som vanns av hennes bror Dan, även han IM. Deras mormors mor kom från Åland, kunde Jostein Westberg berätta. Pia var då världens högst rankade damspelare, men sade att hon egentligen inte kunde förstå att det var olika klasser för herrar och damer. – Jag tar mycket hellre herrarnas stormästartitel än blir världsmästare för damer (senare nådde hon målet).

På våren 1983 gjorde Mariehamns högstadieskola, med idel MSK-are, sensation genom att vinna skol-FM för 4-mannalag och få representera Finland i Nordiska mästerskapen. Finland/Åland kom trea efter överlägsna Island och Danmark I. Kort

efteråt arrangerade Schackrutan individuella skol-FM på Åland med 156 deltagare, rekordmånga.

Vad hände då med alla lovande juniorspelare från 80-talet, och de som kom efter på 90-talet? De bästa kunde konkurrera även med toppen på åländsk seniornivå, och utvecklades så länge de mötte bättre motstånd. Till exempel blev Tom-Stefan Witting åländsk mästare som 17-åring, och Fritjof Fagerlund, som kom fram några år senare, vann två år i rad som 16–17-åring. Men sedan flyttade många av dem bort från Åland för studier och lade av med schacket en efter en.

Även om Åland inte blev ett eget schackland inom FIDE fanns det vissa surrogat. Mariehamn gick 1986, som första finländska stad, med i Twinning Chess Competition – en Europaserie för stadslag. Ett holländskt företag sponsorerade och organiserade tävlingen, som hade FIDE:s stöd. Dragen, ett per dag, förmedlades per telefon eller telex.

Nya städer kunde ansluta under turneringens gång och fick 0,5 poäng för varje rond som redan hunnit spelas. Mariehamn gick in i fjärde omgången och startade alltså på 1,5 poäng. I tredje rondens hade 46 städer spelat. I "nationalbanken" Ålandsbankens skyltfönster i Mariehamns absoluta centrum placerades ett demonstrationsbräde som visade partiets förlopp. Stadsdirektören gjorde första draget, d2–d4, och lokaltidningen Nya Åland rapporterade kontinuerligt.

1986 Jerker Svensson och Magnus Eriksson ÅAB håller demonstrationsbrädet

Arrangemanget var utmärkt marknadsföring för schacket på Åland. I först matchen ställdes Mariehamn mot Beverwijk – ett namn som ingav respekt med tanke på alla storturneringar som arrangerats där. Holländarna försvarade sig med Grünfeldindiskt, och valde fel strategi kring 17:e draget.

Den 12 april 1986 kunde Nya Åland redovisa mariehamnarnas vinstanalys, med Bo Boström som huvudkonstruktör, från 24:e till 38:e draget. ”Visst kan svart välja andra fortsättningar, men de är i så fall inga förbättringar” skrev tidningen. Holländarna avvek från huvudvarianten, och slutet kom snabbare än väntat: 1–0 i 31:a draget. I nästa rond besegrades schweiziska Romanshorn. ”Sensationellt” skrev Berndt Söderborg i Dagens Nyheter om de båda vinsterna.

Därefter stod holländska Eindhoven för motståndet. Laget från den kända fotbollsstaden hade tidigare vunnit mot Leeds, Stuttgart och London, men förlorat mot överlägsna Essen. Tidningen Eindhoven Dagblad, men en upplaga på 100.000 exemplar, lät sina läsare rösta fram dragen. Men först gjorde presidenten för elektronikjätten Philips 1. g2-g3. Holländarna med vit stormade på, men en listig tornmanöver signerad Boström ledde till utjämning och remi.

Ännu en holländare väntade i sista rond: Teteringen, några kilometer norr om centrum av staden Breda, som orten nu är en del av. Mariehamn hade en liten fördel i bondeslutspelet, men inte så att det räckte till vinst. Remin och sammanlagt 4,5 poäng gav en plats bland de tio bästa.

Vi är nu framme vid 1988 och det var meningen att Europaschacket skulle fortsätta i serieform året efter, men det blev inget mer. Däremot föddes 1992 en lagtävling för öar i Östersjön, Baltic Sea Islands Chess Championship. Åland, Gotland, Dagö och Ösel möttes i Mariehamn. Ösel vann på 12,5 poäng före Gotland 11,5, Åland 6,5 och Dagö 6.

1994, 1996, 1998 och 2002 blev ordningsföljden Gotland, Ösel, Åland, Dagö. År 2000 Ösel, Åland, Gotland, Dagö, 2004 Ösel, Åland/Gotland, Dagö och 2006 Ösel, Åland, Dagö – Gotland deltog inte. Inför 2008 hade inte heller Åland lag eller ekonomi för ett deltagande och det stannade vid åtta Östersjöturneringar. Varje ö hann vara värd två gånger. I samband med lagmatcherna genomfördes också blix- och snabb-schackturneringar.

Mariehamns schackklubb arrangerade också 1992 tidshandikappturneringen Åland Arkipelag Schack som lockade två stormästare – Thomas Ernst och Ferdinand Hellers – samt sju internationella mästare att tävla om 6.500 finska mark i första pris. Hellers hade då lagt den professionella schackspelarkarriären på hyllan och börjat studera juridik, men återvänt till brädet några gånger. Titellöse Christer Henriksson från Ekenäs i Finland, Hellers, IM Ralf Åkersson och IM Mats Sjöberg slutar i topp på

8,5 poäng av 11. Henriksson har bäst kvalitetspoäng, men kvartetten delar lika på prispengarna.

Ferdinand Hellers utnämnde vinsten mot estnische IM Kalle Kiik till sitt roligaste parti. En våldsamt tid-snödsduell där händerna flyger över brädet och pjäserna faller. Svensken ropar plötsligt matt! Jodå, Kiiks kung har blivit mattsatt mitt på brädet.

Ernst återvände året efter, då han var regerande svensk mästare. GM Lars Karlsson vann före fyra IM Jan Johansson, Lars Degerman, Axel Ornstein, Robert Bator samt Hans Svedbark. Fullständig svensk dominans alltså.

”En liten schackklubb med ett rikt schackliv” rubricerar Lasse sin efterföljande schackspalt i Aftonbladet och uppmanar svenska spelare att delta i nästa turnering.

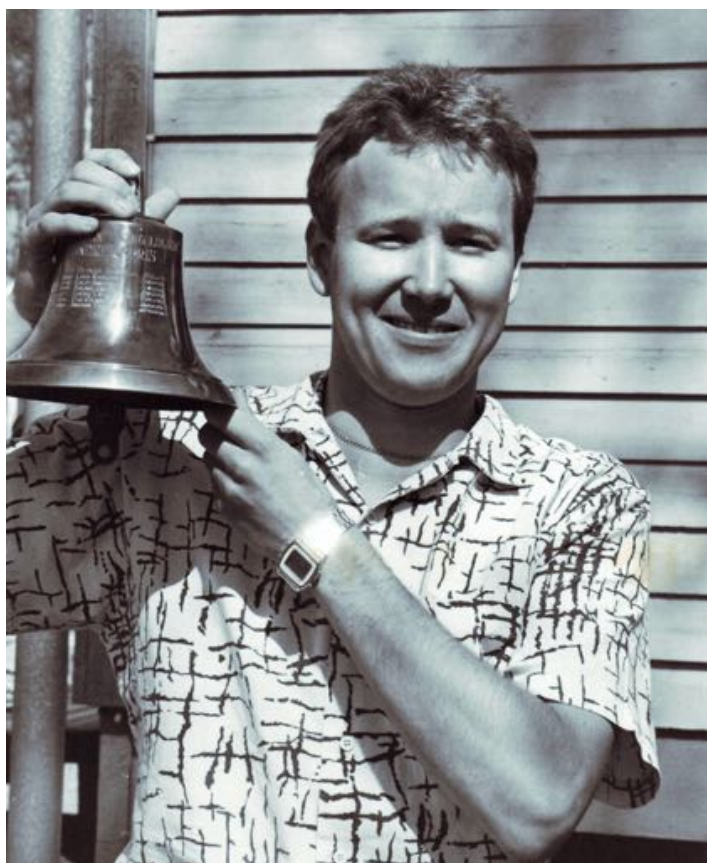
Estnische superstormästaren Lembit Oll deltog 1994 och delade segern med Richard Wessman. Trea kom sensationen Stefan Solbrand från Solna, som besegrat Oll i deras inbördes parti där han hade 20 minuters betänketid mot estländarens 10.

– Min första stormästarskalp? Nej, men min högsta, sa Solbrand.

På delad fjärdeplats återfanns Lars Degerman – ”något av turneringens ambassadör i Sverige och tack vare sin hjälp till arrangerande Mariehamns schackklubb var han inbjuden som hedersgäst” berättades i lokaltidningen.

1992 Åland Arkipelag Schack: Ferdinand Hellers

1986 Lars Degerman var själv titellös när han vann Schackrutans Vårturnering före en GM och tre IM. Här visar han upp vandringspriset.

Att bara 49 spelare ställde upp i turneringen var en besvikelse, men det hade sin förklaring. Med Estoniakatastrofen i färskt minne var det ett 20-tal förhandsanmälda spelare som uteblev när det blev stormigt till havs den aktuella helgen.

*1990 Yrjö Rantanen, Thomas Ristoja
Stormästaren Rantanen mot Ristoja i Schackrutans Vårturnering 1990.*

*1992 Ö-turnering
Åland, Gotland, Dagö och Ösel möttes i Mariehamn 1992 för det första av åtta
Baltic Sea Islands Chess Championship. I bakgrunden till vänster syns Kent
Gustavsson, Ålands mesta schackspelare.*

*1993 Axel Ornstein, Lars Karlsson
Svenska elitspelarna Axel Ornstein och Lars Karlsson, som här möts i Åland
Arkipelag Schack 1993, har båda spelat flera gånger på Åland.*

*1994 Lembit Oll, Richard Wessman
Lembit Oll och Richard Wessman delade segern i Åland Arkipelag Schack 1994. Om
skribenten minns rätt var estländaren då 40:e på världsrankingen.*

Den 14 februari 1993 avled Bo Damén i cancer, endast 39 år gammal. En tragedi för hans närmaste och en enorm förlust för schacket på Åland. Men det fick också Bo Boström att återvända till brädet till säsongen 1994–1995. Det blev ledarbrist inom klubben och då beslöt sig Boström för att utöka sitt engagemang.

– Jag ville inte låta Daméns och många andras arbete genom årens lopp gå till spillo. Klubben är grundad 1953, snart fyller den 50 år, och det har gått upp och ner. Genom Daméns död försvann en stor drivande kraft, han lämnade ett stort hål efter sig, sa Boström i en tidningsintervju.

Den långa pausen hade inte nämnvärt påverkat spelstyrkan, Bosse blev åländsk mästare med vinst i alla partier.

Några år senare, 1997, arrangerades den starkaste turneringen någonsin på åländsk mark efter att kände schackarrangören och -mecenaten Peter Hlawatsch med organisationen Scandinavian Chess Tournament (SCT) fått en ny idé. På hösten 1996 hade han kontaktat Bo Boström.

Stockholmaren undersökte möjligheterna att ordna en jätteturnering med 50 stormästare och 150 andra spelare i Östersjöområdet på sensommaren 1997. Tanken var att ha Stockholm, St Petersburg, Tallinn och någon finländsk stad som tävlingsorter och dessutom skulle man spela på färjorna mellan dessa städer.

– Arrangörsintresset från finländsk sida var inte stort, då ville han undersöka möjligheterna att få med Åland istället. Så småningom började vi prata ihop oss allt oftare, berättade Boström i en samtida intervju.

Först satte Hlawatsch guldkant på Bo Daméns minnesturnering i februari 1997, som då arrangerades för fjärde gången och tidigare hade varit en intern åländsk historia. Det blev sammanlagt 10 minnesturneringar under Boströms ledning.

Döm om Bosses förvåning när anmälningslistan från Peter smattrar ur faxen. I toppen Pia Cramling, då trea på damernas världsranking. Hennes sambo, den spanske stormästaren Juan Bellon, kommer också, liksom WIM Borislava Borisova-Ornstein och IM Tomas Engqvist, Evgenij Agrest Ryssland och Miralem Dzevlan Bosnien. Nationer som Ukraina, Tyskland, Colombia, Indien och Portugal finns representerade, men det handlar i samtliga fall om spelare bosatta i Sverige. Sammanlagt ett 50-tal spelare från schackklubbarna i Sollentuna, Åkersberga och Täby. Dzevlan vann turneringen före Agrest. MSK-spelarna Boström och Kent Gustavsson sju respektive åtta.

Peter Hlawatsch berättade mer om den planerade storturneringen. För 35.000–50.000 mark skulle Mariehamn under ett par dagar få besök av 50 stormästare och 150 andra spelare. Var hitta de pengarna?

– Ingenting är omöjligt att göra, frågan är bara hur man gör det, sade mästern.

arrangören.

I augusti 1997 blev det verklighet. Viking Games inleddes i Mariehamn en lördag – onsdag varefter hela det just under 100 spelare starka startfältet tog färjan till Sverige och avslutade turneringen i Åkersberga.

1997 Viking Games TfS

Paraden med Peter Hlawatsch i spetsen vid Viking Games blev omslagsfoto på TfS.

35 stormästare var förhandsanmälda, vilket gjorde Viking Games till en av Nordens starkaste turneringar. Till och med den allra starkaste, skrev Pia Cramling i Expressen. Men en stormästare uteblev av okänd anledning, det stora affischnamnet Viktor Kortnoj. Det mumlades om att det bara varit ett PR-trick att utannonsera legendaren Kortnoj, men Hlawatsch kunde visa upp ett brev där den tidigare VM-utmanaren bekräftade sitt deltagande. Toppnamnen enligt ranking var Alexander Khalifman Ryssland 2655, Michail Gurevitj Belgien 2620, Leonid Judasin Israel 2610, Jóhann Hjartarson Island 2605 och Alexei Fedorov Vitryssland 2600. Khalifman låg då 23:a på världsrankingen. När han ett par år senare blev så kallad FIDE världsmästare hade han halkat ner till 44:e plats. Högst rankade damen i turnering var Ketevan Archamija-Grant Georgien 2430.

Andra kända profiler på plats var Mark Taimanov, Gyula Sax, Gennadi Sosonko, Helgi Ólafsson, Ralf Åkesson, Jonny Hector, Vladimir Bagirov, Jevgenij Svesjnikov, Michail Ulibin, Peter Heine Nielsen, Hannes Stefánsson, en 16-årig Emanuel Berg och 86-årig Andor Lilienthal. Ungraren, världens äldsta stormästare som mött spelare som Lasker, Capablanca, Aljechin och Botvinnik, var domare och hedersgäst. Sammanlagt kunde man räkna in 34 GM och 16 IM från 20 nationer i deltagarlistan.

Invigningen var ett typiskt, stor-slaget Peter Hlawatsch-arrangemang. Flaggparad med blåsmusik genom stadens centrum och sedan tal och ceremonier på torget.

– Jag kunde inte drömma om att det fanns en så här vacker plats och en så bra organiserad tävling, sade Lilienthal i sitt framförande.

Medföljande partners till spelare engagerades i SCT Club Viking Ladies (förut-sattes tydligen bara vara kvinnor) som ordnade kringarrangemang som museibesök, svampplöckning och minigolf under ledning av estnische IM Ivo Nei.

Spelet försiggick i stora festsalen, och angränsande rum, i Mariehamns stadshus. En nobel miljö där spelarna fick vara ifred – för någon publik kom det aldrig. Men

1997 Viking Games: Andor Lilienthal

partierna lades också ut på internet, även om det inte var fråga om direktsändning. Från och med tredje rondan publicerades dagligen ett parti på SVT:s text-tv.

1997 Viking Games Stadshuset

34 GM och 16 IM från 20 nationer spelade i Mariehamns stadshus under Viking Games 1997. Vi får nog aldrig uppleva något liknande igen.

MSK-aren Mattias Westmark skötte om presscentret under hela tävlingen och fick bra kontakt med flera av spelarna. Av Lilienthal blev han inbjuden till en turnering i Budapest i oktober och legendaren erbjöd sig stå för login.

Topptrion Hannes Stefánsson, Michail Gurevitj, Michail Ulubin slutade alla på sju poäng (av nio) och hamnade i den ordningen enligt särskiljningen. Emanuel Berg besegrade stormästaren Michail Ivanov i slutronden och tog sin första in-teckning i IM-titeln. I september 2005 återkom SCT till Mariehamn, som en av fyra deltävlingar i Scandinavian Grand Prix 2005, och då var det alltså Ålands Schackklubb som stod för det lokala arrangemanget.

73 spelare deltog i tidshandikappturneringen som vanns av Evgenij Agrest före Stefan Djuric, samt Emanuel Berg och Pia Cramling på delad tredjeplats.

– Ett antal stormästare fick vi hit trots stor konkurrens, konstaterade Bo Boström.

I sammanhanget kan nämnas att Boström samma år ordnade GM Tomi Nybäck till Vårturneringen. Denne vann på maximala nio poäng. Nybäck är med ELO 2656 den högst rankade finländaren någonsin, med bland annat en berömd vinst mot Magnus Carlsen i OS 2008.

2005 Peter Hlawatsch, Bo Boström, Pia Cramling SCT

Peter Hlawatsch, Bo Boström och Pia Cramling vid deltävlingen på Åland i Scandinavian Grand Prix 2005 – det sista riktigt stora arrangemanget på Åland.

Det var det sista riktigt stora arrangemanget på Åland. Numera är som sagt klubbarna sammanslagna och det är bara i Mariehamn som det bedrivs schackverksamhet. Åland deltar sedan många år i det svenska seriesystemet; har varit några år i division III, men håller nu till i fyran. När Åland har "hemmamatch" går det vanligen till så att spelarna tar morgonfärjan från Eckerö till Grisslehamn och så spelas matchen på Hotell Havsbaden.

Hur stor aktiviteten är hänger till en del på inflyttade spelare, återväxten är klen. I fjol på våren tog SS Gambit initiativ till att återuppliva traditionen med klubbkamper. ÅSK vann matchen över sex bord med 4,5–1,5, men av kända pandemiskäl måste den till maj i år planerade returmatchen ställas in.

Det är bara två saker som består: Vårturneringen på pensionat Solhem och att Kent Gustavsson spelar mest av alla. Han har varit aktiv sedan hösten 1974 och är med överlägsen marginal den som oftast deltagit i tävlingar utanför Åland, har bland annat 11 SM-startar bakom sig.

Anm. Titlar som anges är de som respektive spelare innehade vid den aktuella tidpunkten. Fotona är ur Nya Ålands arkiv.